

1776, 34

DE
ORTV ET PRAECIPVIS MVTATIONIBVS
SENIORATVS IN SERENISSIMA DVCVM
SAXONIAE GENTE ERNESTINA VSITATI
DISSERIT

ATQVE AD

SOLEMNIA
MAGISTRORVM

PHILOSOPHIAE ET BONARVM ARTIVM

DIE XXII FEBR. MDCCCLXXVI.

CREANDORVM INAVGVRANDORVMQVE
IN AVDITORIO PHILOSOPHICO

CELEBRANDA

HVMANISSIME INVITAT

ORDINIS PHILOSOPHICI

PRO-DECANVS

HENRICVS GOTTLIEB FRANCKE

PROEMIVM

A primaeva equidem academiaram, praesertim in Sa-
cro Romano Imperio, origine ad nostra vsque
tempora ferie non interrupta, obseruata fuit con-
suetudo, laudanda omnino, ob egregium quem
praestat vsum, omnes nimirum solennes graduum acade-
micorum collationes, praemissa commentatiuncula quadam,
publice indicendi. Ast, in praesenti inprimis aeuo, per-
quam difficile omnino videtur inuenire argumentum,
quod auribus saeculi placeat, simulque sit non vulgare ac
vtile, ne graues pati auctor teneatur animaduersiones hodierno-
rum criticorum et nouellarum eruditarum scriptorum.
De his quidem mihi non videtur in praesenti curandum;
spero enim quid quod confido, non facile fore, vt vni
alterius illorum innotescat haec mea prolusio, qua quidem
indicenda mihi iterum veniunt, vi officii, quo in praesenti fungor,
publica inaugurandorum, nouorum philo-
sophiae doctorum liberaliumque artium magistrorum so-
lemnina. Quarenti autem huius scriptionis, quam necessi-
tas edere iubet, argumentum aptum simulque vtile
nec ab ipsis nostri aevi rationibus adeo remotum;
in mentem tandem venit: de ortu et praecipuis mutationibus
*senioratus eique adiuncti vsusfructus praefecturae Oldisleben in Se-
renissima Ducum Saxoniae gente Ernestina visitati*, quaedam
praefari. Ansam mihi praebuit, quae, defuncto diuo FRI-
DERICO III. Duce Saxo - Altenburgensi et Gothano, die, X
Mensis Martii MDCCCLXXII Serenissimae gentis suae se-
niore, mota fuit quaestio: *An princeps apanagiatus, vt vulgo
dici solet, hoc officio fungi et modo citatam praefecturam Oldisleben
iure possidere valeat nec ne?* Hinc non prorsus incogruum
iudica-

IV

iudicauit, huius senioratus praecipuas mutationes in praesenti recensere. Animus autem est, historici tantum fungi officio fidelis et sinceri. Argumenta contra, quae pro et contra principem apanagiatum militare videntur, exponere, archi factis huius disquisitionis limites prohibent, et insuper de controuersis principum, viuentium imprimis, difficilius est iudicare, sicuti et praecipuas saltem huius senioratus mutationes easque, non nisi summam enarrare, huius programmatum ratio postulat.

§. I.

Origo et primaeva constitutio senioratus Saxo Ernestini

Plures sane Sacri Romani Imperii ordines, in familiis suis, ad exercenda quae in communione manserunt, iura, diuerso tamen modo, senioratum, per pacta specialia, introducere v. g. domus Brunsvicensis, Anhaltina &c. ita vt generalem naturae ac indolis ipsius dare descriptionem, vel de vna ad alteram gentem concludere, haud liceat. Inter Serenissimas autem Illustrissimasque imperii nostri gentes, quibus senioratus placuit, non postremum occupant locum Serenissimi duces Saxoniae, ex Ernesti progenie. Ne autem et hic quaedam verborum exoriatur ambiguitas, aut obscuritas in limine statim huius commentariunculae monendum cenfeo, mihi hic solum fore sermonem, de *Senioratu vniuersali totius Serenissimae gentis ducum Saxoniae Ernestinae*. Per pacta enim, in vna quaque Serenissima huius familiae linea, speciali, quaedam introductae sunt senioratus species, quae tamen pro potiori parte, iterum expirarunt. Ita olim imprimis in Serenissima domo *Vinariensi* inclaruit senioratus, controuersis desuper obortis, prout restatur *Gnaedigst anbefohlene Beantwortung der Frage was es in den izeitigen Fürstenthum Sachsen Weimar mit Führung der Landes Regierung vor eine eigentliche Bewandniß, nach den pactis domus habe, und ob davon der iüngere Herr ausgeschlossen seyn sollte?*

in

in LÜNNIGS *Grundfeste Europaischer Potentzen Gerechtfame*
 Tom. II. pag. 122. No. XIII. Quod igitur ad senioratus
 vniuersalis Serenissimae domus Ernestinae attinet ortum; pri-
 mam suam accepit formam, per pactum XIX. *Menfis Mart.*
 1610cxxxix inter fratres tunc viuentes *Duces Saxoniae lineae*
Vinariensis, initum. Memorat hanc conuentionem *Johan-*
nes Sebast. MÜLLER: prae caeteris, in *Annal. Saxon.*
 ad an. 1610cxxxix p. 336. Extractum vero, vt vocant, ex
 illo exhibet, satis accuratum eius filius, *Johan.*
Joach MÜLLER: in vtilissimo sed, quantum constat, non-
 dum typis impresso, opere, cui titulus: *Auszug derer in dem*
Fürstl. Hause Sachsen Ernestinischer Linie von 1481 bis 1697.
errichteten Recessen und Verträge aus denen in dem Fürstl. Archi-
ue zu Weimar befindlichen Urkunden, ex quo saltem, quae se-
 niوراتum tangunt, huc transcribere lubet contenta, sub No.
 56. ad an. 1629 quae MÜLLERVS exhibet verbis
 quae sequuntur: Ita secundum §. 1. 2. *Bleibet das ganze Für-*
stenthum an Land und Leuten &c. gemein, und ungetheilt, die Ad-
ministration und Regierung wird den aeltesten Herrn Bruder auf
getragen und überlassen. Porro §. 3. continet *Des aeltern Herrn*
Bruders Vorbehalt die Landes Regierung und Hoffstatt, nach dero
Belieben wiederum auf und an den andern zu übergeben. In §. 4.
 firmatur *die Communication mit den übrigen Herrn Brüdern in*
allen wichtigen Sachen etc. §. 5. describitur *der verglichene Cantz-*
ley Stylus &c. Exinde igitur sole meridiano clarius pater,
 seniore[m] fratrem tunc viuentium ducum Saxoniae officium
 praesidii totius stirpis Ernestinae obtinuisse, et simul potesta-
 tem statum publicum, suo et fratrum nomine, administrandi,
 in causis autem grauioribus, cum iuniorum fratrum consilia-
 riis communicandi, et per maiora concludendi, nec non
 omnia publica totius territorii negotia expediendi, eodem
 modo, vt antea coniunctim fecerat. Praefecturae vero *Ol-*
disleben nulla fit mentio, quoniam demum in sequentibus

seniori domus Ernestinae, seu praecipuum aliquod emolumentum, concessa fuit. Hocce directorium, nomine principatus et regiminis insigniri solebat, ac, secundum illius aetui vsitatam praxin, competebat vni cuique fratri aut agnato aetate seniori, sine distinctione vel praerogatiua lineae.

§. II.

Vltior illius, per pacta, declaratio ac amplificatio.

Suscepta, post institutum hunc senioratum, prima vice terrarum diuisione, in linea Saxo-Vinariensi, anno praeteriti saeculi XLI. perplura iura manebant communia et indiuisa, quae tunc, pro potiori parte, obiecta huius directorii seu senioratus efficiebant, prout testatur erectus de hac diuisione recessus, inter fratres *Wilhelmum* ducem Saxo-Vinariensem et *Ernestum* ducem Saxo-Gothanum, *Gothae* XII. Sept. 1610 c. xli §. VI. et XI nec non illius extractus, apud *MÜLLER* l. c. ad an. 1610 c. xli No. 80 In modo memorato recessu fraterno concluditur porro, vt iam citatum directorium vim suam ac potestatem, quoque super terras dictis fratribus in posterum obuinentes, se se extenderet, sicuti et per hocce pactum director seu senior potestatem consequeretur, causis grauioribus solum exclusis, expeditiones solus subscribendi, communi tamen fratrum et agnatorum nomine. In his posterioribus contra, expeditiones ab omnibus ducibus subscribi et sigillis confirmari debent, quem in finem communem consiliarium constituere placuit, cui ex omnibus particularibus regiminibus peculiaris consiliarius adiungi, nec non communis registrator ordinari etambo consiliarii, tam communis quam particularis, vna cum registratore, communibus sumptibus ali debent, pro vt disponit *Recess.* citat. §. VII. et VIII nec non *Extract.* *MÜLLERI* l. c. Ad eo melius et sine incommodo aut damno autem ferenda onera huius directorii, Seniori iuicuique, ad totum vitae spatium, per §. 13. dict. *Recess.* et *Extract.* ap. *MÜLLER*: l. c. assignabatur vsusfructus praefecturae

Sturac Oldisleben, vt pote quam, teste *Joh. Seb. MÜLLERO* in *Annalibus Saxonis, Fridericus Wilhelmus, Electoratus Saxonici* administrator an. c161xci a *Brunone Comite de Mansfeld* emerat. Anno porro c160c1vii per speciale pactum XVIII. Iul. inter saepius adductos fratres *Wilhelmum Vinariensem* et *Ernestum Gothanum* conclusum, mutatio quaedam, ratione partium et iurium communium, facta, ipsum autem directorium seu senioratus in suo mansit vigore. Extat hoc pactum sub titulo. *Punctationes worüber die durchlauchtigsten Fürsten und Herrn Herr Wilhelm und Herr Ernst Gebrüdere Herzogen zu Sachsen, nach gehaltener Deliberation, sich nachfolgender gestalt freund brüderlich vergleichen: Weimar den 18 Iul. c160c1vii* et *Extractus illius apud MÜLLERVM l. c. ad dict. an No. 115.* Pertinet et huc suo modo *Recess. zwischen Herrn Wilhelm und Herrn Ernsten Gebrüdere Herzogen zu Sachsen die erbliche Theilung der Grajen und Herren wie auch Führung des Directorii und andere gesandtschaftlichen Puncta betreffend, sub dato Weimar d. 18. Iun. 1657,* cuius extractum exhibet idem *MÜLLERVS l. c. ad dict. an No. 114.*

§. III.

Quae per recentiora pacta de super ordinata.

Mortuo c160c1xii. *Wilhelmo Duce Saxo Vinariensi* Senioris officium peruenit ad *Ernestum* fratrem ducem Saxo-Gothanum, sub quo anno c160c1xviii. I. Mens. Febr. circa praefecturam *Oldisleben* nouum initum pactum, inscriptum *Fürst vetterlicher Recess über das Amt Oldisleben, am 1. Febr. c160c1xviii,* et apud *MÜLLER l. c. ad dict. an No. 179* sub rubr. *Original et copia Reccess zwischen Gotha und Weimar die alternierende Abtrechung des Amtes Oldisleben und andere davon dependirende puncta betreffend, sub dato 1. Febr. c160c1xviii.* Vigore huius conventionis, vni cuique seniori superioritas territorialis huius praefecturae, et administratio iurium saecularium et ecclesiasticorum, conceditur simul-

VIII

simulque sancitur, vt mortuo vnoquoque Seniore illius haeredes, per integrum anni spatium, in possessione huius praefecturae et perceptione illius reddituum cameralium maneat et elapso demum anno, successorum iterum liceat arripere possessionem simulque, secundum formulam, in modo memorato *Recessu* de an. c1010CLXVIII. I. Febr. §. 1. 2. 3. 4. et 5. determinatam ac praescriptam, a subditis homagium exigere, quae quidem formula dein, per *recessum* XVIII. Aug. c1010CXCI inter duces Saxo *Coburgensem* et *Meinungensem* instaurata et occurrius paulo fuit declarata. In pacto autem XXXI. Mai. c1010CCIV de sessione et praecedentia, inter *Wilhelmum Ernestum* Ducem Saxo-*Vinariensem*, *Johannem Wilhelmum Isenacensem* et *Fridericum Gothanum* inito, inter alia de senio serenissimae gentis Ernestinae ducum Saxoniae disponitur, apud MOSERVM in *Staats-Recht* Tom. XXIII. p. 362. sequentem in modum.

1) *Ob wohl in und ausser dem Fürstl. Hause so wohl unter regierenden als apanagierten Herren nur gegen einander das senium und die davon dependirende, Praecedenz, samt allen andern iuribus allerdings wie es auch den Reccessen im Fürstl. Saechf. Hauße Ernestinischer Linie bis anhero gewesen insonderheit auch Herrn Herzog Bernharden das dermahl zu stehende Seniorat und Haupt Directorium des Fürstl. Haußes ungeändert verbleiben solle,*

§. IV.

Directorii huius seu senioratus, pro potiori parte, sublatio.

Tandem pluribus Serenissimae gentis Ernestinae ducibus placuit, directorium principale cum omnibus iuribus ac praerogatiuis, in perpetuum, salvo iure senii, tollere, usum vero et emolumenta praefecturae *Oldisleben*, vti antea, ita et in posterum vniciuique directori et seniori, speciatim etiam *Henrico* Duci Saxo *Roemhildensi*, ad dies vitae relinquere, prout fusius declarant *Vergleichs Puncta wegen Aufhebung des bisherigen*

herigen Haupt-Directorii im gesanten Fürstl. Hause Ernestinischer Linie und dazu gewidmet gewesenen Amte Oldisleben, quae vna cum illorum confirmationibus statim referendis, egregie, ac haud vulgari eruditionis apparatu illustrat, praestantissima commentario, nondum tamen, quantum constat, typis impressa cui titulus.

Untersuchung der Historie vom Closter und Seniorat Amt Oldisleben besonders der Frage ob die iura Senii in der Fürstl. Saechf. Ernestinischen Linie, benebst den daraus folgenden genuss des Seniorats Amtes Oldisleben auch auf die Fürstl. Herrn Apagiatos extendiret und devolviret werden koenne? von E. A. C. St. H. S. H. R. Cap. VIII. §. 58. seq.

§. V.

Mutatio haec senioratus quando ac quomodo, facta?

Decreta nimirum est haec mutatio, circa senioratum, in conferentia consiliariorum Saxoniorum, ad instantiam et desideria Ducis Saxo Gothani Erfurthi congregata XVIII. Mens. Decembr. 1610ccvi. per vim pacti inter Serenissimos Duces Saxo-Gothanum, Vinariensem Isenacensem Roemhildensem et Hildburghusianum. Hoc pactum, dein partim de nouo et vterius confirmarunt, partim acceperunt Ernestus dux Saxo Hildburghusianus, specialibus litteris sub dat. Gothae VII. Mart. 1610ccvii. Henricus Dux Saxo Roemhildens. non solum per peculiare litteras, datas Gothae XXIX. Mens. Maii. 1610ccvii. sed et in speciali, cum domo Vinariensi XXI. Mens. Decemb. de Praefectura Oldisleben inita conuentione, Iohannes porro Wilhelmus Dux Saxo-Isenac in litteris ad ducem Gothanum Isenaci V. Mens. Sept. 1610ccvii. datis, nec non Fridericus Dux Saxo Gothanus in documento Duci Saxo-Vinariensi misso, sub dat. Gothae X. Dec. 1610ccviii. Ast lineae Meinungensis et Salfeldensis seu hodierna Coburgensis nunquam, expressis et claris verbis, consensum in hanc senioratus mutationem, praebuerunt. Quum tamen Salfeldensis in speciali cum Gothano VI. Mens. 1610ccxvii

B

con-

concluso recessu §. IV. omnia pacta particularia, inter domum *Gothanam* et *Hildburghausanam* rata habuerit; exinde concludi solet; hanc Serenissimam domum quoque, hoc modo, tacite in recessum inter Duces *Gothanum* et *Hildburghausanum* c101000vi. circa senioratum, erectum, consensisse: Restat adeoque sola linea *Meinungensis* quae nunquam nec directe nec indirecte, hanc, circa senioratum mutationem, habuit ratam. Quam etiam ob causam sine dubio, permotus Serenissimus Dux *Antonius Vtricus Saxo Meinungensis*, gloriosae memoriae, titulum Senioris Serenissimae gentis suae, reliquis suis inseruit titulis, et iam antea frater eius senior, diu ante illum defunctus *Fridericus Wilhelmus* Consilio imperali aulico, per speciales litteras indicauit se, post obitum *Friderici Gothani*, senioratum familiae sui obtinuisse, teste concluso consil. Imp. aulici in *MOSERI Auserlesenen Reichs-Hoff-Raths Conclusis* p. 421.

§. VI.

Recentissima circa hunc senioratum, acta.

Fatis functo, vt supra notauimus, c101000clxxii. *Friderico III.* duce Saxo-Gothano, Serenissimus Princeps *Iosephus Fridericus* Dux Saxo *Hildburghausanus* apanagiatus, sibi vindicauit praefecturam *Oldisleben*, conscripta et edita eum in finem deductione, cui titulus: *Recht und Reccessmaessiger Bericht das die Succession in den Genuss des Antes Oldisleben denen apanagierten Herzogen der Saechsischen Ernestinischer Linie allerding's zustehe.* Quae vero, antypis sit impressa, non constat. Duabus absoluitur partibus historica et iuridica, quae posterior imprimis argumenta exhibet, pro iure modo memorati Serenissimi Principis *Iosephi Friderici*. Ei se se opposuere quidem, Serenissimus Dux Saxo *Coburgensis*, nec non Serenissima vidua *Vinariensis* tutorio nomine filii sui primogeniti, tunc temporis adhuc defectu aetatis legitimae laborantis, ast nihilo fecius Serenissimo Duci *Iosepho Friderico* saepius citata praefectura *Oldisleben* fuit adiudicata, per conclusum consilii imperialis aulici die XXI. Mens. Ian. c101000clxxiii. Reperitur

tur hoc conclusum in MOSERI *Reichs Staats Handbuch* de anno 1800. p. 211. seq. Ac licet Serenissima vidua *Vinariensis* clariorem huius conclusi declarationem peteret; haec tamen per ulterius conclusum dicti consilii imperialis aulici, die VII. Mens. Augusti, eiusdem anni, ipsi fuit denegata, prout testatur MOSER l. c. Ex praescripto tandem horum conclusorum haeredes defuncti ducis Saxo *Gothani* duci *Iosepho Friderico* praefecturam *Oldisleben* adhuc intra annum reliquere, licet eo elapso, demum, vi factorum supra adductorum, eis incubuerit dictam praefecturam successori cedere. Quo facto et Serenissimus Dux *Iosephus Fridericus* a subditis honagium recepit. Ipsi autem Senioratus nulla amplius facta fuit mentio. An vero in controuersa hac causa ulterius aliquid actum susceptumque fuerit, reperire haud licuit. Sine dubio quietam reliquerere possessionem saepius citatae praefecturae *Oldisleben* Duci *Iosepho Friderico* qui se opposuerant ab initio Dux Saxo *Coburgensis* et vidua *Vinariensis*, caeteri enim Serenissimae gentis *Ernestinae* duces prorsus tacuerunt.

§. VII.

CONCLUSIO

Ast pedem hic figere iubet illa ipsa solemnitas quae huic commentatiunculae ansam praebuit. Decreuit siquidem ordo noster futuro die XXII. huius mensis *Februarii* Viris nonnullis spectatae, ac post examina consueta, probatae doctrinae, praemia nauatae operae et virtutis, summos scilicet in philosophia honores publice conferre, iisque iam ornatos denuo renunciare. Inter illos quippe IV. ordine priores summos hos honores diplomate publice proposito, iamiam, ex merito, consecuti sunt. Reliqui locati sunt, secundum depositionis et inscriptionis ordinem, apud nos inde a prima almae matris nostrae origine vsitatum morem, utpote non satis laudandum, quoniam hoc pacto nec partium studia nec aliae viae obliquae locum valent inuenire.

XII

CHRISTIANVS GOTTLOB WIRTH
 NVMBV^RGENSIS
 GVILIELMVS GOTTLIEB BECKER
 SCHOENBVRGICVS
 THEODORVS THOMAS WEICHHARDT
 LEOPOLI-POLONVS
 MEDICINAE BACCALAVREVS
 CAROLVS GVILIELMVS HEINSIVS
 SORA-LVSA T.
 IOANNES GVILIELMVS WILDENHAYN
 LANGENHENNERSDORFFIO-MISN.
 LVDOVICVS GOTTHELF WILDENHAYN
 LANGENHENNERSDORFFIO-MISN.
 CHRISTIANVS GOTTLIEB SCHENCK
 CROTTENDORFFIO-MISN.
 CHRISTIANVS GODOFREDVS HAVBOLD
 GRIMMANVS.
 AVGVSTVS ANDREAS GODOFREDVS MAERTENS
 EBELHENS. THVR.
 CHRISTOPHORVS FRIDERICVS ENCKE
 GREVSLAVIA-LEVCOPETR.
 IOANNES LVNDBLAD
 HALLANDIA SVECVS.

Quo autem haec collatio maiori cum splendore ac solemnitate queat peragi, RECTOREM ACADEMIAE MAGNIFICVM ILLUSTRIS COMITES VIRISQVE REPUBLICAE PROCERES, CIVES DENIQVE NOSTROS GENEROSISSIMOS PARITER AC NOBILISSIMOS, velint eam sua praesentia reddere splendidiorem, humanissime et ordinis nostri et nostro nomine rogamus. Singularem etiam hunc honorem ordo noster et candidati gratissima semper agnoscent mente P. P. in vniuersitate litterarum Lipsiensi Dominica *Estomihi* A. R. S. c1010cclxxv.

L I P S I A E
 EX OFFICINA LANGENHEMIA.

Leipzig, Diss., 1776 A-G

ULB Halle 3
004 853 253

f
TA-70L

aus 34 Stk. bisher verku.

VD
18

1776, 34

DE
 ORTV ET PRAECIPVIS MUTATIONIBVS
 SENIORATVS IN SERENISSIMA DVCVN
 SAXONIAE GENTE ERNESTINA VSITATI
 DISSERIT
 ATQVE AD
 SOLEMNIA
 MAGISTRORVM
 PHILOSOPHIAE ET BONARVM ARTIVM
 DIE XXII FEBR. MDCCCLXXVI.
 CREANDORVM INAUGVRANDORVMQVE
 IN AVDITORIO PHILOSOPHICO
 CELEBRANDA
 HVMANISSIME INVITAT
 ORDINIS PHILOSOPHICI
 PRO-DECANVS
 HENRICVS GOTTLIEB FRANCKE

